

JULIEN GREEN

A Notre-Dame-ban

Julien Green (1900–1998) író. A fordítás alapjául szolgáló műve: *Paris*. Champ Vallon, Paris, 1983.

Előfordul, hogy élettelen tárgyak — ki tudja, miféle sugallat hatására — váratlanul megszólalnak, és kiabálva akarnak valamit értésünkre adni; csak az a baj, hogy homályos üzenetüknek akkor világosodik meg a jelentése, amikor már késő. Mintha a holt anyag egyszer csak megsejtené, hogy mi vár ránk, és ráérő idejében jövendőt mondana, mellesleg teljesen hiába, mivel eddig még soha senki nem vette komolyan a prófétákat.

1940 Nagycsütörtökén sötétedéskor a Notre-Dame-ban voltam. A szentély előtt, a széles főfolyosó közepén, bemutattak néhányat a kincstárban őrzött ereklyék közül: pár szöveget, ha jól emlékszem, meg a töviskoszorú darabjait. Legfeljebb négyen-öten meditáltak a relikviák előtt. Fejük fölött villanykörte szórta szét kemény fényét a főhajót lassan betöltő sötétségben. A rögtönzött kis oltár két oldalán fehér köpenyt viselő férfiakra lettem figyelmes, de bármilyen furcsák voltak is, előszörre átsiklott rajtuk a tekintetem, mert amit hallottam, az még náluk is jobban felkeltette az érdeklődésemet. Olyan volt ez a jól behatárolható és mintegy öt négyzetméternyi terület az ereklyék körül, mintha a csöndnek és magánynak lett volna a birodalma. A kereszthajó boltozata alól viszont fülsiketítő robaj hallatszott. Korábban kiemelték az északi nagy rózsablak színes üvegeit, és hatalmas ponyvával takarták le a helyüket; ahogy a ponyvába bele-belekapott a szél, tompa detonációt lehetett hallani, akkorát, mint egy ágyúdörej. A tél utolsó szélrohama úgy cibálta az óriási szürke vásznat, mintha darabokra akarná szaggatni. Még az üvöltő viharból is jól ki lehetett venni a düh meg a kétségbeesés hangjait, és miközben hallgattam ezt a nagyszerűségében is baljóslatú robajt, egyszer csak észrevettem, hogy a zaj egyáltalán nem zavarja az imádkozó kis csoport nyugalma és elmélyültségét. Mint amikor szélroham tépázza a fák koronáját, miközben három-négy méterrel lejjebb a bokrokon és virágokon levél se rezdül. A boltozatról visszaverődő dörej, amely csatazajával az egész főhajót betöltötte, egyszer csak megtört egy láthatatlan falon, a kövezettől néhány méterre, és szinte egyszerre lehetett hallani az imakönyvek lapjainak zizegését meg azt a morajt, amelyben az emberek jajszava belevegyül a tankoszlopok dübörgésébe.

Ekkor fordítottam a fejem a fehérköpenyes férfiak felé. Ott ültek egymással szemben, bő köpenyükbé burkolózva, amelynek színe a szemet gyönyörködtető Tours környéki templomokra emlékeztetett. Mindegyiknek nagy fekete kereszt volt a jobb vállára hímezve, és zord szigort árasztó arcukon látni lehetett, milyen nagy erőfeszítéssel próbálnak elmélyülni a meditációban. Mintha csak a Szent Sír lovagjait látnám, futott át rajtam, amikor hirtelen eszembe ju-

tott, lehet, hogy ezek a férfiak és nők maguk sem tudják, miféle szertartásra gyűltek itt össze, és hogy valójában virrasztanak valaki lelki üdvéért. Olyan érzésem volt, hogy a szél, az alkonyat, az egész katedrális oszlopostul-boltozatostul valami borzalmas dolgot akar üvöltve tudunkra adni, de mi semmit sem értünk a figyelmeztetésből. Már mentem is ki a Notre-Dame-ból, nem sejtve, hogy öt hosszú évig nem fogom látni.

Nemrég megint ott jártam. November volt, csontig hatoló hideg. Mint egy erdő közepén, úgy lépdeltem előre a félhomályban. Nincs is Párizsnak olyan zuga, amelyik az én szememben ne idézne fel emlékeket. Ezúttal az az egész lényemet birtokba vevő álmétködő félelem idéződött fel bennem, amit akkor éreztem, amikor anyám kezébe kapaszkodva először léptem be ebbe az öreg templomba. Minden gyerek barbárok ivadéka — mint egy kis barbár, úgy bámultam én is, tátott szájjal, ezt a felmérhetetlen nagyságot. És bárhogyan szeretem is a Notre-Dame-ot, még ma is megszeppenve tekintek fel rá, még ma is elbátortalanítanak a mélységei meg a visszhangjai, és elbátortalanít az az áthatolhatatlan éjszaka is, amit magába rejt.

Ahogy a kereszthajóhoz értem, az északi rózsablak felé fordítom a fejem, és látom, hogy az elrongyolódott szürke ponyva még mindig ott van, de most meg se rezzen a szélcsendben, ezúttal a vihar üvöltése helyett nem hallatszott más, csak a zsolozsmázó kanonokok mormolása. A Szent Sír lovagjai jutottak eszembe, meg azok a nők, akik ott térdeltek az ereklyék előtt. Milyen messze is van már mindez, gondoltam, és milyen bizarr volt a kérdés, amely rémületemben felötlött bennem: „Vajon kinek a lelki üdvéért virrasztanak?”

Amikor ezek után körbenéztem a templomban, egy ponton megakadt a tekintetem. Hirtelen összeszorult a torkom. Amit akkor megláttam, arra a legkevésbé sem voltam elkészülve, de felismerni azonnal felismertem. A kereszthajó déli szárnyában, a maga megrendítő egyszerűségében, ott magasodott csupaszon a fakereszt, amelyet a buchenwaldi mártíroknak állítottak. Úgy állt ott, figyelmesen várakozva, ahogyan csak az élettelen tárgyak tudnak várakozni és figyelni. Jó darabig álltam előtte, és hiába mentem tovább, valami megint visszavitt hozzá, hogy minden apró részletét emlékezetembe véssem. Mint egy jajkiáltás, olyan volt, tele dühödt tiltakozással és fájdalommal; ki tudja, lehet, hogy jobbat maga a középkor sem tudott volna kitalálni, hogy elmondja azt, amit nem lehet soha szavakba foglalni, és sehogyan se tudok szabadulni a gondolattól, hogy 1940 márciusának gyötrő kérdésére 1945 novemberében jött meg a válasz.

Ádám Péter és Kiss Kornélia fordítása